

# Égtudat



▲ FOTÓK: BELICZAY LÁSZLÓ

Világosító Szent Gergely ereklyéinek feltalálása a pünkösdi utáni negyedik szombaton, Gyergyószentmiklóson a szeptember 8-ai, Kisasszony-napi búcsú, illetve Erzsébetvároson a Nagybaldogasszony-búcsú augusztus 15-én, kormenettel a főtéren, a kéttornyú templom előtt.



Khachkar, azaz emlékhelyjelző Gyergyószentmiklóson

– Mi jellemző ma az örmény közösségekre?

– Egyházi statisztikánk szerint az 1930-ban végrehajtott román konkordátum alapította meg a Romániai Katolikus Örmények Ordináriátusát Szamosújvár-székhellyel, amelynek élén apostoli kormányzó áll (pap, főpásztori joghatósággal). Az első Ft. Sahag Kogian (1895–1963) volt, a Grúziában született, bécsi örmény mechtarista szerzetes. Nem tudott magyarul, de a cél az volt, hogy román kérésre az örményeket vissza kell örményesíteni. Ez természetesen nem ment. Ezért idővel Kogian kormányzó úr átköltözött Bukarestbe, majd 1939-ben lemondott, és Rómába ment. Ekkor a Szentszék már erdélyi örményt nevezett ki kormányzónak, aki Bécsben tanult örményül a mechtaristáknál, ott is szentelte fel az érsek-főpát, de erdélyi magyar anyanyelvűek voltak. Kogian kormányzó utódja Lengyel Zoltán kormányzó (1908–1964) volt.

Az Ordináriátusnak 1930-ban 3000 híve volt hat plébánián: Szamosújvár székesegyház, Erzsébetváros, Gyergyószentmiklós, Szépvíz, Bukarest és Csernovic. E két utóbbi megszűnt. A négy erdélyi fennáll. A hívek száma 2014-ben: Szamosújvár 186 hívő, Gyergyószentmiklós 174, Erzsébetváros 21, Szépvíz 3.

A mai erdélyi örménységre a kettős nemzetiségtudat jellemző: magyarörmények. Mindkettőhöz ragaszkodnak. Olyan ez, mint a kettős állampolgárság. Az örménység kultúrájának, hagyományainak stb. fenntartására és ápolására több civil szervezet alakult. A változások után az első a budapesti EÖGYKE = Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, amelyet Dr. Issekutz Sarolta jogász, képviselő alapított és vezet, folyóiratot is kiadnak. A legtöbb erdélyit magában foglalja a dr. Puskás Attila által alapított EMÖSZ = Erdélyi Magyarörmények Szövetsége, amelynek lapja is van újabban.

A romániai 19 nemzeti kisebbségnek saját szervezete van. Az örményeké az UAR = Uniunea Armenilor din România = Romániai Örmények Szövetsége, amelyben benne vannak a regáti apostoli gregorián (azaz ortodox) örmények is.

Államilag a Romániai Örmény Katolikus Egyház nem kapott elismerést. Miért? Nagy-Romániában az állam a konkordátummal elismerte, hogy Ro-



Jakubinyi György gyulafehérvári római katolikus érsek, romániai katolikus örmény apostoli kormányzó

▲ FORRÁS: MAGYARKURIR.HU

mániában egy katolikus egyház van, három rítusban: római, görög és örmény. Amikor a kommunisták 1949-ben kérték, hogy az egyházak és felekezetek nyújtsák be a jóváhagyási kérelmet – feltétel: ne függjenek külföldtől –, akkor eltörölték a görögkatolikus, és erővel beolvasztották az ortodoxba (az ellenálló vértanú püspököket most avatta Ferenc Szentatya boldoggá Balázsfalván). A katolikus örmények féltek, hogy őket is beolvasztják a regáti ortodox örmény egyházba. Ezért nem jelentkeztek mint külön kultusz, hanem a konkordátum előtti helyzet szerint szerepeltek: a gyulafehérvári római katolikus egyházmegyének van négy örmény szertartású plébániája. Mivel a pápa külföldön van, mi a kommunista időben csak megtúrt egyház voltunk, nem elismert. De a megtúrt római katolikus gyulafehérvári püspökség keretében működött a négy örmény plébánia. Rögtön a változások után, 1989 decemberében elismerték a római és görögkatolikus egyházat két külön „kultuszként”, de az örmény nem szerepelt. Kimaradt. Amikor be kellett nyújtani a statisztikát – kultusz csak az lehet, amelynek a hívei száma a népszámlálás 0,1 százalékát adja, tehát 20 000, és szabályzatát a Kultuszminisztérium jóváhagyja. Az Örmény Ordináriátus ennek nem felel meg. Ezért nincs a mai napig az Ordináriátusnak elismerése. Ettől függetlenül működik.

Mivel az utolsó örmény katolikus plébánost, Ft. Diarian Armenag Ferencet (1913–1990) Erzsébetvároson, 1990. március 27-én éjjel a rablók, valutát keresve, meggyilkolták, jelenleg a négy örmény plébániát latin papok látják el. Saját latin papja – akinek van a Szentszéktől két rítusra engedélye, római és örmény, de magyar nyelven – csak a szamosújvári székesegyházi (Msgr. Szakács Endre protoszinkellosz = általános helynök és székesegyházi plébános) és a gyergyószentmiklósi plébániának (Ft. Gál Hunor) van.

Mivel nem volt örmény pap, a Szentszék 1991. június 13-án kinevezett – akkor gyulafehérvári segédpüspökként

Az erzsébetvárosi Árpád-házi Szent Erzsébet plébániatemplom

▲ FORRÁS: WIKIPÉDIA

## Az erdélyi katolikus örmények hozzájárulása az örmény katolikus világegyházhoz

A velencei mechtarista katolikus örmény főapátság erdélyi születésű főapátja Ákontz-Kövé István OMechVen (sz. Gyergyószentmiklóson 1740. november 20-án). A harmadik velencei főapát volt 1800. november 10-étől haláláig, 1824. január 24-éig. Ő az első velencei főapát-érsek. Rómában szentelte püspökké Sziuniki c. érsek 1804-ben.

A bécsi mechtarista katolikus örmény főapátság erdélyi születésű főapátjai:

– Govrik J. Gergely CAM (sz. Szamosújvár, 1840. május 14. +Bécs, 1931. január 24.) Főapát 1909-től haláláig. Nisibis c. érseke. Püspökké szentelték 1910. június 8-án.

– Esztégár Vártán József CAM (sz. Szamosújvár, 1843. augusztus 3. +Trieste, 1886. június 23.), a negyedik bécsi főapát-érsek 1884. szeptember 19-étől haláláig. Selymbria c. érseke, püspökké szentelték 1884. november 9-én.

– Mányó József Gergely (Hovszep Krikorisz Manian) CAM, (sz. Szakállasfalva, Szatmár megye, 1907. április 2. +Bécs, 1994. augusztus 13.) bécsi főapát 1971. július 22.–1992. július 13-áig. A II. Vatikáni Zsinat után a főapátokat már nem nevezték ki c. érseknek, és nem szentelték fel püspököknek.

– örmény apostoli kormányzónak „ad nutum Sanctae Sedis” vagyis ideiglenesen, amíg nem kerül örmény pap. Az „ideiglenesség” 28 éve tart! Msgr. John Bukovsky romániai nuncius iktatott be a szamosújvári örmény katolikus székesegyházban 1992. március 1-jén. Az Ordináriátus 62 éve alatt ez volt a harmadik kormányzó-beiktatás Szamosújváron (Kogian 1931, Lengyel 1940).

Bízunk a Gondviselésben, hogy a Boldogságos Szűzanya és Világosító Szent Gergely atyánk közbenjárására gondoskodni fog a jövőben is a „kisdéd nyáj” lelki ellátásáról.

